

**ANADOLU MOTİFLERİNİN SÜRDÜRÜLEBİLİR MODA
TASARIMI BAĞLAMINDA KULLANIMI: KUŞ MOTİFİ ÖRNEĞİ**

**USE OF ANATOLIAN MOTIVES IN THE CONTEXT OF
SUSTAINABLE FASHION DESIGN: THE EXAMPLE OF BIRD
MOTIF**

*Gökçe ÖZDEMİR**
*Gizem KURTOĞLU***

Özet

Sanayileşme, nüfus artışı, küreselleşme ve teknolojik gelişmeler ile birlikte meydana gelen çeşitli çevresel tahribatlar, dünya genelinde tepkilerin oluşmasına neden olarak sürdürülebilirlik kavramının doğmasına zemin hazırlamıştır. Dünyadaki çevresel tahribatlardan büyük ölçüde etkilenen ve tükenbilir kaynakların azalması tehlikesi ile karşı karşıya kalan moda ve tekstil sektörü de sürdürülebilirlik kavramını benimseyerek ürünlerin doğal kaynaklarla üretilmesi üzerine çeşitli çalışmalar yapmaya yönelmiştir. Ancak küreselleşme ile birlikte kaybolmaya yüz tutan kültürel değerlerin sürdürülebilirlik kapsamında değerlendirilerek korunmasına yönelik alan yazında mevcut çalışmaların sınırlı kaldığı gözlemlenmiştir. Kültürel değerlerin korunması ve canlandırılması düşüncesi de bu çalışmanın gerçekleşmesinde etkili olmuştur. Çalışmada sürdürülebilir moda katkı sağlamak, üretici ve tüketiciler üzerinde farkındalık yaratmak, kültürel değerleri moda ve tekstil dünyasına kazandırmak ve alan yazına katkı sağlayarak araştırmacılara fayda sağlama amaçlanmıştır. Bu bağlamda araştırma uygulama temelli tasarım araştırmadır. Sonuç olarak, moda ve tekstilde sürdürülebilirliğin sağlanması için kaybolmaya yüz tutmuş değerler günümüz moda anlayışı içerisinde yeniden yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Sürdürülebilirlik, Kültürel Değerler, Anadolu Motifleri, Kuş Motifi, Aplike*

Abstract

Environmental damages induced by industrialization, population growth, globalization and technological developments gave rise to the concept of “sustainability” as a consequence of worldwide reactions. The fashion and textile industries, which have been significantly influenced by global environmental damages and thus facing the hazard of scarcity of exhaustible sources, have also adopted the concept of sustainability and paved the way for conducting various

* Dr. Öğr. Üyesi, Gaziantep Üniversitesi Moda ve Tekstil Tasarımı Bölümü, Gaziantep / TÜRKİYE gozdemir382@gmail.com ORCID: 0000-0002-2608-6004

** Y. L. Öğrencisi, Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat ve Tasarım Anasanat D, Gaziantep / TÜRKİYE gizem.krtgl027@gmail.com

research on production with natural resources. However, limited number of studies has been encountered in the literature about the preservation and utilization of cultural values that have been threatened by globalization, through sustainability. The notion of preservation and revival of cultural values has also been one of the motivations for the present research. In this regard, the study aims to contribute to sustainable fashion, raise awareness among producers and consumers, bring the cultural values into the use of fashion and textile industries and contribute to the literature and to those making research in this field. In this context, research is application-based design research. As a result, the values that have disappeared to ensure sustainability in fashion and textile have been reinterpreted in today's fashion concept.

Keywords: *Sustainability, Cultural Values, Anatolian Motives, Bird Motif, Applique*

GİRİŞ

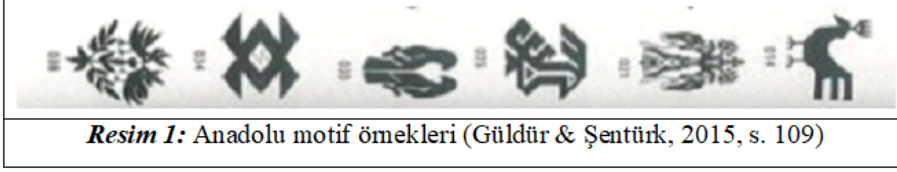
İnsanlık tarihine bakıldığında giysi kavramı, var oluştan günümüze kadarki süreçte insanoğlunun vazgeçilmez parçalarından biri olmuştur. İlk çağlara bakıldığında insanlar çeşitli bitki yaprakları ve hayvan derileri ile gerek bedenini soğuk ve benzeri dış etkenlerden koruma gerekse utanma hissiyatı ile belirli uzuvlarını örtme amacıyla giysiye ihtiyaç duymuşlardır. Bu ihtiyaç, insanların topluluklar halinde yaşamaya başlaması ile her toplum için farklı özelliklerle şekillenerek günümüze kadar süregelmiştir. Toplumlar milliyetlere göre, çevresel faktörlere göre, dini yaşam şekillerine göre ve benzeri yaşam süreçlerine göre geleneksel giyim şekilleri oluşturarak farklı tasarımların oluşmasına öncülük etmiş, günümüz küresel moda anlayışının oluşmasına temel hazırlamıştır. Özellikle insanoğlunun varlığını devam ettirebilmek amacı ile yaşamı boyunca üretim ve tüketimde bulunmak zorundadır. Dünya genelinde meydana gelen küreselleşme, sanayileşme, teknolojik gelişmeler, nüfus artışı gibi gelişmeler tüketim kültüründe yoğun bir artış meydana getirerek doğal kaynakların azalmasına sebep olmuştur (Yücel ve Tiber, 2018, s.371).

Doğal kaynaklarda görülen bu azalma sosyal dengenin sağlanmasında olumsuz etkiler oluşturmaktadır. Söz konusu olumsuz etkiler gerek ekolojik gerek ekonomik faktörler olarak birçok alanda karşımıza çıkmakta ve gelecek nesillere aktarılması güç olan birer tehdit unsuru olarak görülmektedir. Bu problemlerin çözümü için birçok felsefi hareket ya da yaklaşım açığa çıkmıştır. Bunlardan en önemlisi olarak sürdürülebilirlik kavramı kabul edilebilir. Latince "Sustinere" kelimesinden gelen ve sürdürmek, devam ettirmek, sağlamak, desteklemek, var olmak anlamlarında kullanılan sürdürülebilirlik (sustainability) kelimesi; var olan durumun korunması veya devam ettirilmesi anlamına gelmektedir (Sarimeşe, 2018; Odabaşı, 2016). Sürdürülebilirlik kavramını bütün kaynakların toplum tarafından saygılı ve ölçülü şekilde kullanılabilmesi bir vizyon yaratma ve benimseme süreci olarak da tanımlanabilir. Sevinç (2019)'e göre ise sürdürülebilirlik, gelecek nesilleri tehlikeye atmadan günümüz ihtiyaçlarını karşılayabilmeye dayalı bir

sistemdir. Birçok sektörde olduğu gibi tekstil ve hazır giyim sektöründe de bu problemlere çözüm olarak sürdürülebilirlik ön plana çıkmaktadır (Can ve Ayvaz, 217, s.110). Meydana gelen problemlere çözüm üretme amacı ile tüm sektörlerde olduğu gibi hazır giyim ve tekstil sektöründe de sürdürülebilirlik kavramı ön plana çıkmaktadır (Yücel ve Tiber, 2018, s.371). Bu bağlamda “sürdürülebilir moda” kavramı önemli bir anlayış olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sürdürülebilir moda; eko-moda, yeşil moda, çevreci moda gibi kavramlar ile adlandırılır. Sürdürülebilir moda, ham maddeden ürüne kadar doğa dostu ve geri dönüşümü mümkün olan malzemelerin kullanılmasıdır (Yücel ve Tiber, 2018, s.371). Sürdürülebilir moda; gereksiz alışverişe, ekolojik döngüye zarar veren giysilerin kullanımına, üretimde çalışan işçilerin haksızlıklarına, gereksiz enerji ve su israfına karşı bir akım olarak meydana gelmiştir (Tekin Akbulut, 2011, s. 40). Sürdürülebilir moda zaman içerisinde farklı tasarımlara entegre edilerek kullanılmaya başlanmış ve ekonomik tahribata yol açmadan, doğa dostu, yenilenebilir bir moda anlayışının gelişimine öncülük etmiştir. Söz konusu tasarımlardan biri olan ve Anadolu motifleri kategorisinde yer alan kuş motifi, çalışmada esas alınmıştır. Anadolu motifleri, Çatalhöyük kazıları sonucu bulunmuş olan duvar süsleme örnekleridir. Bu süslemeler halı ve diğer dokuma türlerinin yanı sıra güncel yaşamın her alanında gözlenir. Motifler eski dönemlerde iletişim gereksinimlerini karşılamak için kullanılmıştır. Bu motiflerin anlamları kapsamlı olarak ele alındığında gizemli mitler bulundurlar ve büyüler barındırırlar. Bu nedenle sadece süs amacına dönük olmayıp psikolojik anlam barındırırlar (El Sanatları Teknolojisi Megep Modüller, 2011).

Kuş motifinin bazı toplumlarda uğuru, bazı toplumlarda uğursuzluğu simgelediği; karga ve baykuş gibi kuş türlerinin uğursuz olarak görüldüğü, güvercin ve bülbül gibi kuş türlerinin de uğurlu olarak görüldüğü ifade edilmekle birlikte, sevginin, gücün ve dayanıklılığın simgesi olduğu ve eski kabilelerde kuşların yüksek seviyenin simgesi anlamına geldiği de söylenmektedir (Akpınarlı ve Arslan, 2018, s.277). Orta Asya Türklerine göre ölen kişinin ruhunun “kuş gibi uçtuğuna” inanılmaktadır. Asyalılar kutsi bir hayvan olarak nitelendirdikleri kuşların yardımı ile doğumlarının gerçekleştiğini ve öldüklerinde kuşların ruhlarını göğe yükselterek yeniden doğduklarına inanmaktadır (Akpınarlı ve Arslan, 2018, s.277). Gürçay’a göre (2019, s. 37) bir iletişim aracı olarak kuşlar, toplumda yer edinmiştir. Bununla birlikte bireye fiziki yarar sağlayıcı etkilerinin yanında, gönül sembolü halini de almışlardır. Kuşlar güzel şekilleri ve sesleri ile insanları etkisi altına almış ve mesaj elçisi olarak eğitime birliğinin fark edilmesi ile haberci niteliği kazanmışlardır (Gürçay, 2019, s. 39-40). Uçma unsuru, bireyin hayal dünyasında var olan ana kabiliyetlerdendir ve imkânsızlık kavramını çağrıştırmaktadır. Bu nedenle uçma yeteneğine sahip olmak yapılması olanaksız bir şeyi başarmak olarak ifade edilmektedir (Gürçay, 2019, s. 42).

Çalışma metoduna uygunluğu göz önünde bulundurularak yüzey tasarım tekniklerinden applike tekniği, sürdürülebilirlik kapsamında incelenerek çalışmaya dâhil edilmiştir. Applike, zemin kumaş üzerine farklı bir kumaş ya da dikiş teknikleri ile farklı bir boyut ve doku kazandırılarak oluşturulan süsleme tekniğidir. Applikenin çıkış sebebi aslında yıpranmış, yırtılmış kıyafetlerin yama ile kapatılmasıdır. Hızlı tüketim ve gelişen toplumsal zevkler ile birlikte applike moda haline gelmiştir (Kozbekçi Ayranpınar, 2017, s. 206-207).

Bu çalışmada sürdürülebilir moda kapsamında unutulmaya yüz tutmuş Anadolu motiflerinden kuş motifinin kendi kimliğinden uzaklaşmadan günümüz modasına uyarlanarak tekrar kullanımının sağlanması amaçlanmıştır. Bununla birlikte seçilen Anadolu motifinin sürdürülebilir moda kapsamında farklı bir teknikle yeni bir tasarımının denemesi de çalışmanın bir diğer amacı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu amaçlar doğrultusunda araştırma yöntemi olarak literatür taraması gerçekleştirilerek gerekli tanımlamalar yapılmış ve kuş motifi ile applike tekniği birleştirilerek farklı bir tasarım denemesi yapılmıştır. Çalışmada Anadolu motiflerinden kuş motifinin giyside kullanılması, daha önce buna benzer bir çalışmaya rastlanılmadığından çalışmanın özgünlüğünü ortaya çıkarmaktadır.

1. MATERYAL ve METOD

Araştırma uygulama temelli tasarım araştırmasıdır. Tasarım araştırmaları, bir olay ya da olguya yönelik tasarlama ve geliştirme, aşamalarını içeren süreç ve fayda odaklı çalışmalardır (van den Akker, Bannan, Kelly, Nieveen ve Plomp, 2013). Moda da sürdürülebilirlik sağlama ve kültürel değerlerin yaşatılmasına katkıda bulunma amacıyla da bu çalışmada ikinci el olarak nitelendirilen ürünlerin Anadolu kültüründe önemli bir yeri olan kuş motifleri ile yeniden tasarlanması yapılmıştır. Bu çerçevede ilk olarak Anadolu motifleri içerisinde yer alan kuş figürleri incelenerek, bu figürlerin etkisinde motifler oluşturulmuş ve içlerinden araştırmacıların üzerinde görüş birliği sağladığı motifler işlemede kullanılacak motifler olarak belirlenmiştir. Şekil 2’de araştırma kapsamında işleme yapılacak motiflere ait eskiz çizimleri yer almaktadır.

Şekil 2: Tasarlanan motif eskizleri

İkinci aşamada, değerlendirilmek istenen ürünler belirlenmiştir. Çalışmada değerlendirmek üzere eski gömlek ve pantolon tercih edilmiştir (Resim 2). Bu ürünlerin tercih edilme sebebi tekrar kullanılabilir hale getirilerek sürdürülebilirliğe katkı sağlamaktır.

Resim 2: Kullanılacak 2. El ürünler

Daha sonra motifler boncuk ile işlendikten sonra aplike yöntemi ile ürünlerin üzerine yerleştirilmiştir.

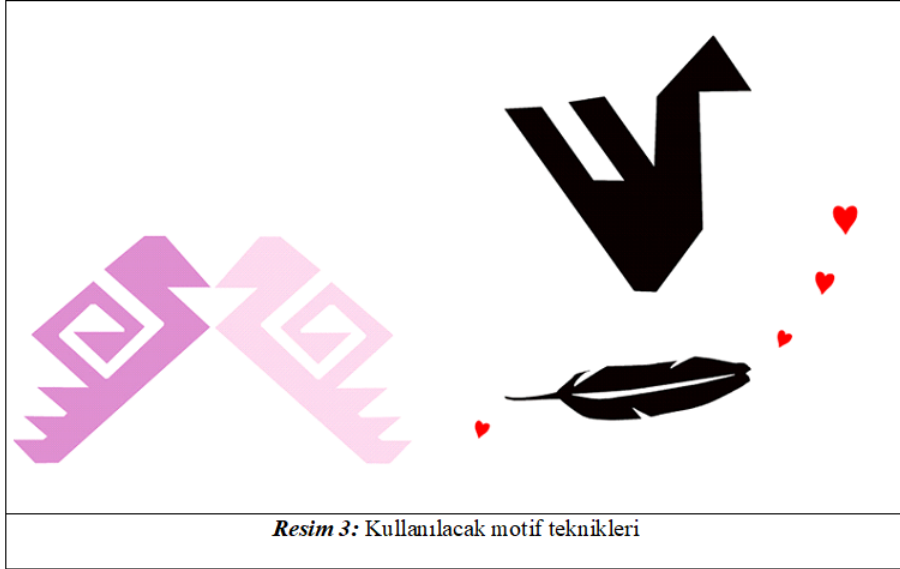
1.1. Kullanılan Malzemeler: Renkli boncuklar, ikinci el gömlek, pantolon ve elbise, dikiş ipliği, lastik, tela, kurdela.

2. TASARIMLAR

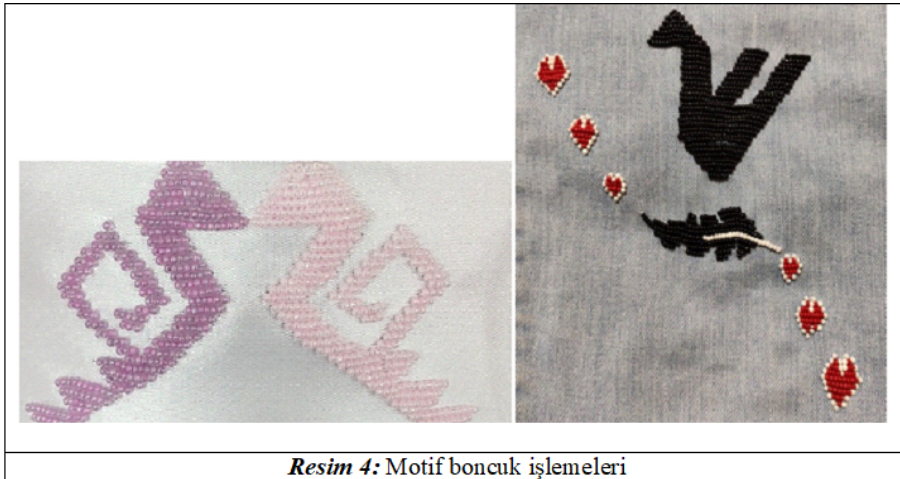
Kültürlere ait değerler sistemi olarak görülen motifin; kültürel kimlikleri ortaya çıkarma, gelenekleri koruma ve kültürleri tanımlama gibi fonksiyonları mevcuttur. Ayrıca motifler gündelik hayat ve sanat arasında yaşamsal bir bağ oluşturarak kültürü yansıtır. Çalışmanın ilk aşamasında, farklı kuş motifleri araştırılarak, motif eskiz çizimleri yapılmış, sonrasında ise çalışmada kullanılacak olan motiflerin teknik çizimleri yapılmıştır (Resim 3). Kuş motifinin tercih edilmesinin nedeni; moda dünyasının temel alıcıları olduğu

Gökçe ÖZDEMİR- Gizem KURTOĞLU
Anadolu Motiflerinin Sürdürülebilir Moda Tasarımı Bağlamında Kullanımı: Kuş
Motifi Örneği

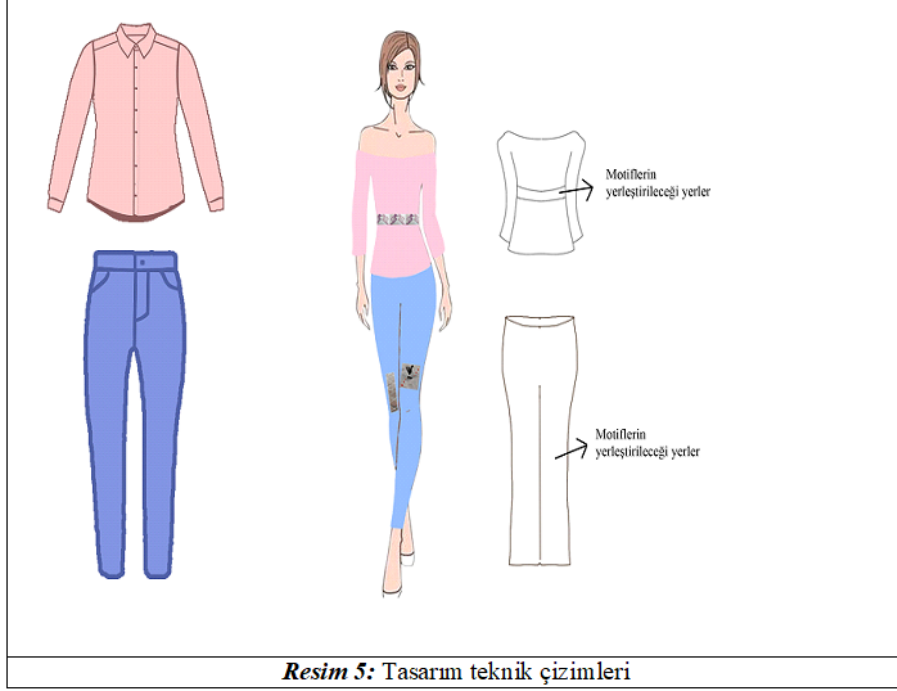
düşünülen y ve z kuşağına, sınır ötesini aşan ruhları, güç ve kuvveti simgelemesi, mutluluk, keyif ve sevgi ile sembolleşmiş olması ve artan rekabet dünyasında pazarlayabilme kolaylığı sağlayabilme olasılığı olması düşüncesidir.

Teknik çizimler tamamlandıktan sonra ürün renkleri ile uyumlu olacak şekilde boncuklarla motiflerin işlenmesi yapılmıştır. Boncuk işleme, boncuk tanelerinin iğne kullanılarak, iplik ya da telden geçirilerek yapılması ile oluşan bir süsleme sanatıdır (gigbi.com, Erişim tarihi: 01.02.2020). Bu süsleme, daha çok kolye, bilezik gibi takı ya da yazma, şapka, gömlek, pantolon, havlu gibi tekstil ürünlerini süslemede kullanılır. Boncuk işlenmesi yapılan motifler Resim 4’de yer almaktadır.

Motif işlemleri tamamlandıktan sonra ürünlere estetik bir görünüm kazandıracak şekilde yerleştirilmeleri Pohotoshop programı üzerinde yapılmıştır (Resim 5).

Resim 5’de görüldüğü üzere, gömlek ve pantolon yeniden tasarlanarak ve işleme motifler üzerilerine yerleştirilerek daha modern bir hava verilmeye çalışılmıştır. Yeniden tasarlanan ürünlerin bitmiş ürün görüntüleri Resim 6’da yer almaktadır.

Resim 6’da görüldüğü üzere, motifler gömleğin kemer kısmına, pantolonun ise diz kısmına applike yöntemi kullanılarak yerleştirilmiştir.

3. SONUÇ

Sürdürülebilirlik, tüm sektörlerde olduğu gibi moda ve tekstil sektöründe de ekonomik, çevresel ve insani tahribatların önüne geçme fırsatı sunan önemli bir kavramdır. Moda ve tekstilde sürdürülebilirliğin sağlanması için ise kaybolmaya yüz tutmuş tasarımların günümüz moda anlayışı içerisinde alternatif hale getirilerek yansıtılması gerektiği düşünülmektedir. Öte yandan Anadolu’nun kendine özgü değerlerinin giysilere yansıtılarak gelenekselliğin korunması, toplumsal yozlaşma olgusunun fazla olduğu günümüz dünyasında önem verilmesi gereken bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlayış kapsamında çalışma moda anlayışının “sürdürülebilirlik” başlığı altında sağlıklı bir şekilde ilerlemesine katkıda bulunma ve “geleneksel ürün” başlığı altında yöresel ürünlerin gün yüzüne çıkarılarak kıyafetler ile kullanıma kazandırılması düşüncesi ile sonuçlandırılmıştır. Alan yazın incelendiğinde küresel anlamda önemi göz ardı edilmeyecek kadar önemli bir konu olan sürdürülebilirlik ile ilgili çalışmaların sınırlı olduğu gözlemlenmiştir. Alan yazında gözlemlenen sınırlılık neticesinde çalışmanın alan yazına katkı sunacağı düşünülmektedir. Bu çerçevede tasarımlar oluşturulurken; sürdürülebilirlik unsuru dikkate alınarak eski ürünler değerlendirilmiştir. Ayrıca, giysilerin kullanılabilirliğine, renklerine, tarzına ve giyilecek yere uygunluğuna dikkat edilmiştir.

Kaynakça

- Akpınarlı, H. F. ve Üner, İ. (2017). İç Anadolu Bölgesi Halılarında Görülen Figüratif Sembol ve Motifler. *Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Dergisi*, 10(20), 630-651.
- Sarımışe, B. (2018). *Türkiye Tekstil Sektöründe Sürdürülebilir Tedarik Zinciri Yönetimi Modelleme Çalışması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Can, Ö. ve Ayvaz, K. M. (2017). Tekstil ve Modada Sürdürülebilirlik. *Akademia Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(3), 110-119.
- Güldür, M. M. ve Şentürk, Z. (2015). Hakkâri Kilimciliği Üzerine Bir Araştırma. *Kalemîşi Dergisi*, 3(6), 101-117.
- Kozbekçi Ayrancı, S. (2017). Giyim Modasına Doku ve Boyut Kazandıran Applike Tekniği. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 7(16), 202-217
- Odabaşı, S. (2016). *Sürdürülebilir Moda Döngüsünde Moda Tasarımcısının Rolü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Sevinç, G. (2019). *Geçmişten Günümüze Denim Ve Sürdürülebilir Moda*

İçin Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Tekin Akbulut, A., S. (2011). Modası Geçmiş Giysilerin Yeniden Kullanımına Yönelik Bir Araştırma. *Akdeniz Sanat Dergisi*, 4(8), 39-43.
- Yücel, S. ve Tiber B. (2018). Hazır Giyim Endüstrisinde Sürdürülebilir Moda. *Tekstil ve Mühendis*, 25(112), 370-380.

Web kaynakları

- El Sanatları Teknolojisi Megep Modüller (2011). Karışık motif çizimleri. *Megep modülleri*. 04.04.2020. www.mwgpmoduller.com
<https://www.gigbi.com/blog/boncuk-isleme-teknikleri>, Erişim tarihi: 01.02.20
- van den Akker, J., Bannan, B., Kelly, A. E., Nieveen, N., & Plomp, T. (2013). *Educational Design Research Part A: An introduction* (T. Plomp & N. Nieveen, Eds.). 03.29.2020, Retrieved from [http://downloads.slo.nl/Documenten/educational-design-research-part a.pdf](http://downloads.slo.nl/Documenten/educational-design-research-part-a.pdf)

Gökçe ÖZDEMİR- Gizem KURTOĞLU
Anadolu Motiflerinin Sürdürülebilir Moda Tasarımı Bağlamında Kullanımı: Kuş
Motifi Örneği